

ОБРАЗЕЦ НА БЮЛЕТИНА ЗА ГЛАСУВАНЕ НА НАЦИОНАЛНИЯ РЕФЕРЕНДУМ НА 25 ОКТОМВРИ 2015 Г.
(чл. 17 от ЗПУГДВМС)

НАЦИОНАЛЕН РЕФЕРЕНДУМ

Подкрепяте ли да може да се гласува и дистанционно по електронен път при произвеждане на изборите и референдумите?

Да

Не

На 25 октомври 2015 г. ние, българските граждани, ще имаме възможност да участвате в национален референдум, даващ възможност за въвеждане на още един начин за гласуване – дистанционно електронно гласуване по интернет. В седмиците преди самото допитване е важно да осъзнаем, че въпросът на референдума „за“ или „против“ електронното гласуване и провеждането на валиден референдум, в който гражданите са взели активно участие, са по същество два съвсем отделни проблема.

По Въпроса на референдума „Подкрепяте ли да може да се гласува и дистанционно по електронен път при провеждане на изборите и референдумите?“ ще има поляризирани мнения и размяна на различни аргументи от защитниците и на едната, и на другата позиция. Като организация, която има дългогодишен опит и експертиза по проблемите на изборния процес, знаем колко важно е гражданите да са добре информирани, а институциите, регистрираните привържениците на двете тези, медиите и гражданските организации да съдействат за предоставянето на максимално широка и точна информация по темата. Това е причината в настоящия текст да намерите доводите, които ще Ви помогнат да вземете информирано решение в деня на избор – 25 октомври 2015 година.

Що се отнася до втория проблем – за значението на прякото гражданско участие при решаването на важните въпроси, свързани с управлението и развитието на обществото, не би трябвало да съществува дебат.

Ние считаме, че българските граждани трябва да се възползват от своето неотменимо демократично право – да изразяват своята позиция като свободни хора и да влияят пряко върху управлението на страната. Във връзка с конкретния въпрос на настоящия референдум – да може ли да се гласува и електронно по интернет – те ще могат да изразят своето мнение по проблем, който засяга пряко тяхно основно политическо право. Българските граждани имат възможност да решат и не трябва да оставят това важно решение на друг. В по-широк контекст – отправяйки критичен поглед към „постиженията“ на българската демокрация за изминалите 25 години – считаме, че масовото участие на българите в референдума ще даде основание на гражданите да се убедят (или опровергаят максимата), че техният глас има значение и че политиките трябва да се съобразяват с гласа на суверена.

АРГУМЕНТИ „ЗА“ ЕЛЕКТРОННОТО ГЛАСУВАНЕ ПО ИНТЕРНЕТ

■ **Българите, които живеят и работят в чужбина, ще могат да гласуват по интернет**

Милиони български граждани са пръснати по целия свят. Те живеят и работят на хиляди километри далеч от България, но продължават да чувстват близка своята родина; използват интернет, за да поддържат близък контакт със своите родители, деца и приятели;

„гласуват“ всеки месец в подкрепа на своите роднини, като им изпращат пари чрез интернет банкиране и международни парични преводи. Те са български граждани и имат право да гласуват както всеки един от нас. Възможността да гласуват по интернет няма да ги изправя пред дилемата дали да пропуснат да отидат на работа (пътувайки хиляди километри до най-близката секция в чужбина) или да прекъснат връзка със своята страна. Облекченият достъп чрез гласуване по интернет за българите в чужбина ще допринесе за включването на по-голям брой успешно реализиращи се българи във вземането на политически решения, което може да се окаже важно условие за положителна промяна в институциите на държавата и в управлението на обществото.

■ **Ще даде възможност на повече българи да гласуват**

Гласуването по интернет ще бъде от полза преди всичко на българите, работещи в чужбина, и на десетките хиляди студенти, които са избрали да продължат висшето си образование зад граница. То ще позволи на хората с увреждания да участват в изборния процес по равностоен начин, без да се чувстват притеснени, че не могат да отидат до изборната секция или да се налага външни хора да ги посещават по домовете им в изборния ден. То може да позволи и по-активно участие на младите хора, за които чакането на опашка пред изборителната секция е архаичен начин за участие в изборите. При перспективата на намаляващо население в страната и дезинтересирани на младите хора от политиката, електронното гласуване може да бъде средство за ограничаване на тези негативни процеси. Опитът на групи държави показва, че електронното гласуване повишава с до 30% участието в изборите.

■ **Електронното гласуване е лесно и българите извършват все повече дейности онлайн**

Извършваме все повече дейности онлайн, като по този начин пестим време и енергия за други важни дейности. Търсим работа по интернет, разпореждаме се с парите си в банките, купуваме стоки, плащаме данъците, общуваме с роднини и приятели, които са далече от нас. Въпрос на време е дистанционното гласуване по интернет да се превърне в обичайна практика от нашето ежедневие. То може да бъде осъществявано както с машини за гласуване в изборните секции, така и от разстояние – чрез компютър, таблет или смартфон. Използването на този начин на гласуване ще улесни хората, които предпочитат да гласуват по този начин, без да стоят на опашки пред изборителните секции.

■ **Електронното гласуване е инструмент за модернизиране на публичната среда**

Българите възприемат много бързо новите компютърни технологии и тези от тях, които желаят, ще усвоят използването на една система за дистанционно гласуване в изборния процес. По време на последното преброяване на населението, извършено от Националния статистически институт през 2011 г., над 40% от гражданите попълниха анкетни карти по електронен път, с което се наредихме на трето място сред страните от Европейския съюз. Въвеждането на електронно дистанционно гласуване изисква въвеждането на редица софтуерни продукти и изпълнението на редица дейности от институциите, което ще даде допълнителен тласък за въвеждането на електронно правителство – нещо, в което са вложени значителни ресурси през изминалите години и което всички очакваме да се случи най-сетне.

Веднъж въведено, онлайн гласуването може да се използва и за друг вид допитвания и обществени консултации. Така например, в Австрия чрез този метод Министерството на науката и изследванията организира национални избори за студентско представителство в ръководствата на всички държавни университети.

■ **Електронното гласуване не заменя традиционното гласуване с хартиени бюлетини**
Онлайн гласуването няма да измести традиционната форма на гласуване чрез хартиена бюлетина. То съществува паралелно и от него могат да се възползват хората, които желаят да гласуват по този начин и тези, които нямат възможност да отидат до изборителните секции. Останалите могат да гласуват по традиционния начин, като гласът и на едните, и на другите е еднакво валиден.

■ **Съществуват начини да се гарантира сигурността при електронното гласуване**

Съвременните технологии позволяват използването на техники за криптиране на гласа, които не позволяват разкриване тайната на гота. Така например, в Естония, където гласуването се осъществява чрез електронен подпис, след края на изборния ден криптираните гласове се отделят от придружаващите ги електронни подписи. Едва след това се декриптират и отчитат, като системата отваря гласовете само ако не са свързани с лични данни.

■ **Електронното гласуване може да намали дела на купения и контролирания вот**

През последните години купуването на гласове и контролираният вот придобиха застрашителни мащаби. Електронното гласуване ще позволи в изборния процес да се включат още избиратели, като по този начин ще намали относителната тежест на купения вот. Ако някой избирател е бил подложен на натиск да гласува по интернет против своите убеждения и воля, той може да промени своя избор.

■ **Намалява времето, необходимо да преброяване на бюлетините, за изчисляване и оповестяване на изборните резултати**

При провеждане на избори, в които се гласува с повече бюлетини (например, местни избори или съчетаване на няколко вида избори, съчетаване на избори и референдуми) се съкращава времето, необходимо за обработване на бюлетините, за попълване на протоколи от гласуване и за изчисляване на предпочитии. Това на практика облекчава работата на всички, които са включени в изборния процес – членове на избирателни комисии, застъпници, наблюдатели, журналисти, кандидати.

■ **Ограничава възможностите за човешки грешки при преброяването на голям брой бюлетини. Воги до по-ниски разходи за администриране на изборния процес**

Резултатите от наблюдението на изборите, проведени през последното десетилетие в страната показват, че най-висок процент от нарушенията се дължат на грешки и нередности, допуснати от членовете на секционните комисии. Използването на нови електронни технологии свежда до минимум възможността за човешки грешки при броенето на бюлетините, включително намалява и процента на недействителните бюлетини.

■ **Осигурява повече възможности за гражданско участие при вземането на решения**
Възможностите за гражданско действие и граждански контрол върху властта ще бъдат неимоверно разширени. Ако възприемем дистанционното онлайн гласуване местните и национални референдуми ще бъдат все по-често организирани и отчетността на институциите ще нарасне. Ще се осигури възможност за максимално широко включване на българите, живеещи в чужбина, и максимално използване на техния потенциал – възможност, която никога малка нация не би трябвало да пропуска.

АРГУМЕНТИ „ПРОТИВ“ ЕЛЕКТРОННОТО ГЛАСУВАНЕ ПО ИНТЕРНЕТ

■ **България не е готова за електронно гласуване**

Дистанционното електронно гласуване работи най-ефективно в държави с цялостно изградена система на електронно управление. Такъв пример дава Естония, която е въвела модел на електронно правителство, което предоставя широки възможности за ползване на услуги по електронен път, като за целта обаче всеки естонски гражданин разполага с електронен подпис. В България този модел все още не е въведен.

■ **Налагат се промени в законодателството**

Към настоящия момент липсва конкретно законодателно решение, а част от хората са уморени от непрекъснатите промени в законите. Предложението за експериментално въвеждане на електронно гласуване, разписано в отменения Изборен кодекс, предвиждаше технология, която не съответстваше на конституцията. За въвеждането на ефективна и

сигурна система за онлайн гласуване е необходимо постоянство на правната уредба и устойчивост на кадрите в българската администрация.

■ **Липсва техническа инфраструктура, а закупуването на сървъри изисква първоначални инвестиции на висока стойност**

За въвеждането на електронно гласуване е необходима техническа инфраструктура – сървъри, квалифициран персонал, софтуерни продукти и т.н. Тяхното осигуряване изисква първоначална инвестиция на висока стойност.

■ **Електронното гласуване изисква експертиза в областта на интернет технологиите и е неразбираемо за повечето хора**

От писане на програмни кодове, особено такива за провеждане на онлайн избори, разбира едно малцинство от елитни програмисти. Останалите граждани не са информирани в детайли за използваните компютърни програми, не знаят как да ги проверят достатъчно всеобхватно. Те трябва да разчитат на компетентността и добронамереността на експертите, както и на предвидените системи за контрол над целия процес.

■ **Електронното гласуване е несигурно**

Дори и да са създадени гаранции срещу хакерски атаки, за хората остават съмненията, че някой може да подмени вота им или не са сигурни, че той ще бъде отчетен. Въпреки развитието на съвременните технологии за защита, остава възможността за пробив в системата. Необходимостта да бъде запазена анонимност на гласуването създава усещане за непрозрачност на процеса и поражда съмнения у гражданите, които не са наясно със съвременните информационни технологии.

■ **Електронното гласуване не гарантира тайната на вота**

За разлика от специалистите, които са разработили софтуера, обикновените хора не могат да бъдат сигурни дали няма възможности за пробив в системата и дали тайната на техния вот ще бъде запазена. При някои от технологичните решения, каквото е електронното банкиране например, няма анонимност при извършваните операции. Съществуват примери за експерименти, при които тайната на вота е разкрита – такъв е примерът от Холандия, където пред една от секциите с машини за електронно гласуване е поставено устройство, което показва начина, по който избирателите гласуват в секцията.

■ **Изборната администрация трябва да обработи протоколи, урни и документи от двата начина на гласуване, използвани от гражданите в изборния ден.**

Електронното гласуване усложнява подготовката на изборния процес – то изисква избор и тестване на подходяща технология, обучение и адекватна подготовка на изборната администрация. Съчетаването на традиционния начин на гласуване (с хартиени бюлетини) и електронно гласуване на практика въвежда две различни технологии в един общ процес, с който трябва да се справи изборната администрация.

■ **Гласуването в неконтролирана среда може да се използва като средство за увеличаване на натиска върху определени граждани или до контролиран вот**

Гласуването по интернет представлява гласуване в среда, която е неконтролирана от изборната администрация. За разлика от гласуването в избирателната секция, при гласуването от персоналният компютър няма гаранции, че избирателят гласува свободно и тайно.

■ **Не е възможно повторно преброяване на бюлетините**

Интернет гласуването не позволява повторно ръчно преброяване на бюлетините. Все още се разработват, но не са финално завършени криптографски технологии, които позволяват верифициране на резултатите на индивидуално ниво, но при запазване на тайната на вота.

С участието си в националния референдум не въвеждаме електронното гласуване от утре. На 25 октомври 2015 година ние, българските граждани, ще можем да вземем решение, което да задължи политиците да се съобразят с нашия глас и да предприемат конкретни действия съобразно волята на народа.

Нека не пропускаме тази възможност – тя е стъпка от дълъг път, който всички трябва да извървим – и политиците, и обикновените граждани, за да живеем като независими, достойни и свободни граждани на модерна и демократична България!

Тя имаш

ВЪЗМОЖНОСТ
ДА
РЕШИШ. СЕГА!

AMERICA FOR BULGARIA
FOUNDATION
Фондация Америка за България

TRANSPARENCY
INTERNATIONAL
BULGARIA

Кампания на Асоциация „Прозрачност без граници“ за активно гражданско участие в национален референдум относно въвеждане на електронно дистанционно гласуване в изборите в България – 25 октомври 2015 година

Инициативата се осъществява в рамките на проект „Съвременни възможности за гражданите да участват в изборния процес: Как да подобрим достъпа?“, реализиран с финансовата подкрепа на Фондация „Америка за България“. Възгледите, изразявани в кампанията, не е задължително да съвпадат с официалните позиции на Фондация „Америка за България“.

РЕФЕРЕНДУМ 2015

Кампания за активно гражданско участие в национален референдум относно въвеждане на електронно дистанционно гласуване в изборите в България 25 октомври 2015 година

гласуване
по интернет?

ВЪЗМОЖНОСТ
ДА
РЕШИШ. СЕГА!